

Nederlands als vreemde taal
Managementsamenvatting

Talenbeleid in Europa

Managementsamenvatting

Annelies de Jonghe

Inleiding

De Taalunie voert beleid ter ondersteuning van de internationale neerlandistiek en het Nederlands als buurtaal. Deze studie vergelijkt het beleid van de Taalunie met de ondersteuning van het onderwijs van en in de eigen taal en cultuur in het buitenland van Duitsland, Hongarije, Polen, Portugal, Rusland^I en Zweden. Het onderzoek is een herhaling van een onderzoek dat de Taalunie in 2010 liet uitvoeren. Daarnaast is onderzocht hoe Nederland en Vlaanderen^{II} het onderwijs van talen uit die landen ondersteunen. In deze samenvatting staan alleen de bevindingen ten aanzien van het buitenlands beleid, de gegevens over de onderzochte talen en het beleid binnen Nederland en Vlaanderen kunt u vinden in de rapportage zelf.

Doel van het onderzoek

De Taalunie heeft de afgelopen jaren moeten bezuinigen op het onderwijs Nederlands in het buitenland. Voor de internationale neerlandistiek is er bovendien aanleiding om het beleid, dat al lange tijd onveranderd is, onder de loep te nemen. Beide omstandigheden waren aanleiding voor een 'benchmark' van het eigen beleid. Met een beleidsvergelijking wil de Taalunie meer inzicht krijgen in het talenbeleid dat andere landen voeren voor de eigen taal, en zo inspiratie opdoen voor het eigen beleid. Daarnaast wil de Taalunie contacten leggen om te komen tot uitwisseling van gegevens en verdere samenwerking.

Conclusies en discussiepunten

De rol van taal(onderwijs) in internationale betrekkingen

Investerings in taal en cultuur zijn voor de onderzochte landen een belangrijk beleidsinstrument. Zij zetten taal- en cultuuronderwijs in om politieke, economische, diplomatieke en culturele contacten internationaal te versterken. De investeringen van de onderzochte landen in het buitenlandse taal- en cultuuronderwijs nemen toe, maar die investeringen steken nog schril af tegen die van landen buiten Europa, zoals China en India. Het beleid ten aanzien van het buitenlandse onderwijs van de Nederlandse taal is relatief 'beleidsarm' en weinig ambitieus, terwijl uit de eerste pilots van de veldanalyse neerlandistiek blijkt dat bijvoorbeeld de economische en diplomatieke meerwaarde van de studie Nederlands in Italië en Polen wel degelijk aanwezig is.^{III} Het zou goed zijn als de beleidsverantwoordelijken zich bezinnen op de doelen en ambities van het beleid. Mede omdat het onderwijs van de taal en cultuur in het buitenland de impact van internationaal beleid op andere terreinen kan versterken.

Promotie of ondersteuning?

Uit de gegevens van de enquêtes blijkt dat een aantal landen duidelijk de eigen taal en cultuur promoot en daarbij soms proactief en soms offensief te werk gaat. Duitsland voert wereldwijd campagnes om het imago van het Duits te verbeteren en dat heeft succes. Ook Rusland en Hongarije streven proactief naar verspreiding van hun taal en cultuur. Het beleid van de Taalunie is ten aanzien van het onderwijs Nederlands buiten het taalgebied altijd volgend geweest: waar initiatief is voor onderwijs Nederlands biedt de Taalunie ondersteuning. Maar de Taalunie promoot het Nederlands niet. Dit heeft als voordeel dat er ter plaatse draagvlak is voor de studie Nederlands, maar het brengt ook met zich mee dat het taalgebied voor het aanbod van onderwijs in de eigen taal afhankelijk is van initiatieven elders. Door dit beleid was er tot nu toe weinig concrete informatie over de rol die de taal vervult in politieke, diplomatieke, economische, culturele en andere contacten. Bovendien wordt niet geredeneerd vanuit strategische, culturele, diplomatieke, economische of

Bij de andere onderzochte landen maakt het onderwijs van taal en cultuur in het buitenland deel uit van het buitenlands beleid.

In het beleidskader van **Duitsland** voor dit onderwijs wordt expliciet de link gelegd met diplomatieke doelen:

^{IV}Prioritaire doelstellingen voor de buitenlandse diplomatie:

- Ruimte creëren voor interculturele dialoog en discours.
- Vertrouwen en binding versterken met de Duitse cultuur.
- Civiele samenleving en vrije pers steunen.

Focus bij internationale onderhandelingen:

- Liberaal-democratische waarden stimuleren.
- Europese integratie bevorderen.
- Een positief en genuanceerd Duitslandbeeld creëren.

Het **Portugese** Camões Instituut formuleert het zo:

'Cooperation should be seen as an investment and not as an expense, and as a means of development rather than providing assistance whilst complementing and strengthening other areas of foreign policy, particularly economic diplomacy and cultural activities overseas with all the mutual benefits involved.'^V

andere belangen. Deze resultaten pleiten voor bezinning op het uitgangspunt om een uitsluitend 'volgend' beleid te voeren.

Accenten in het beleid: menskracht, netwerken, studenten, kwaliteit

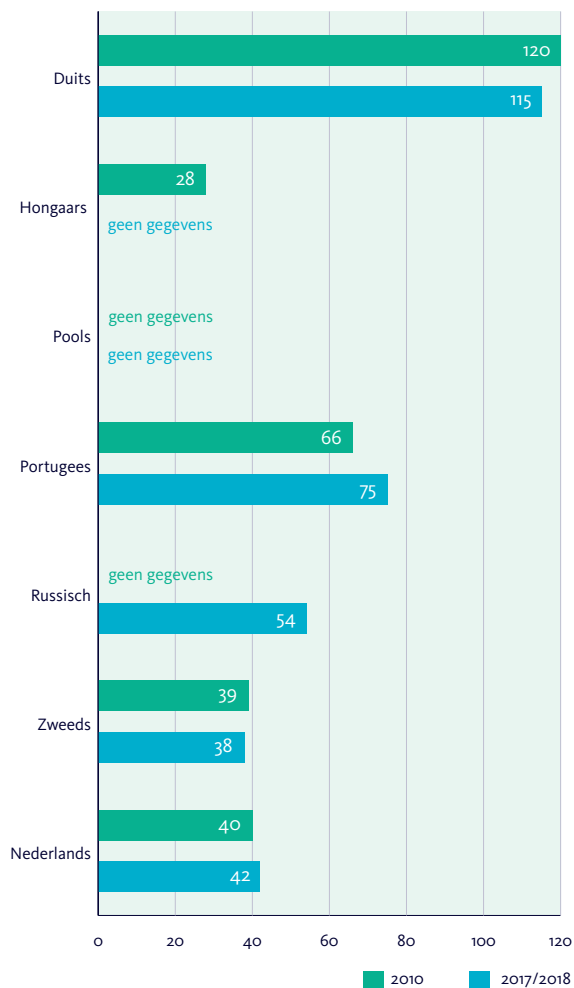
In de resultaten valt op dat de Taalunie een zeer divers pakket aan ondersteuningsmogelijkheden biedt, gericht op de behoeften en de kwaliteit van het buitenlandse onderwijs. De initiatieven zijn wel allemaal kleinschalig en met heel bescheiden middelen: waar andere landen grote aantallen moedertaalsprekers uitzenden of veel docenten met een toeslag op het salaris op pad sturen, gebeurt dat vanuit Nederland en Vlaanderen slechts voor een kleine groep landen met een bescheiden toeslag op tijdelijke basis. Ook voor studenten is er maar een heel beperkt aanbod: een zomercursus in het taalgebied en lokale cursussen op locatie. Beurzen voor studenten zijn er niet (meer).

Een sterk punt van het Taaluniebeleid is dat ze vergeleken met andere landen stevig inzet op regionale netwerkvorming. De Taalunie ondersteunt regionale docentenplatforms, waardoor afdelingen die vaak maar uit een of twee mensen bestaan, kunnen profiteren van de samenwerking en de grotere schaal. Maar door de grote werkdruk is het moeilijk de kansen te benutten die deze samenwerking biedt.

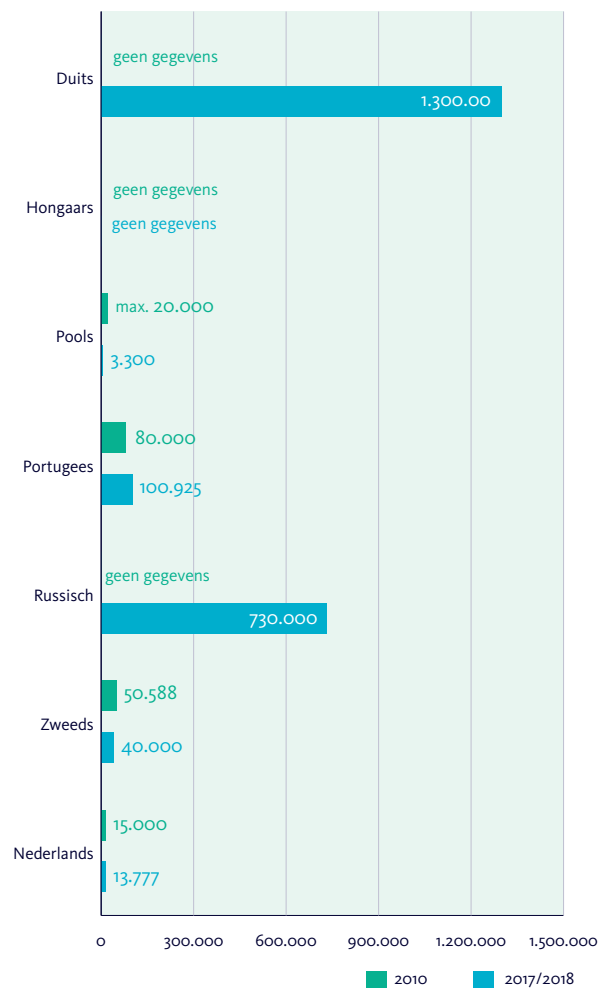
Inhoudelijke sturing versus decentraal ondersteunen

Een belangrijk uitgangspunt is dat het onderwijs Nederlands, of dat nu primair of universitair onderwijs is, deel uitmaakt van en werkt vanuit de visie van het onderwijsbeleid ter plaatse. Daarom treedt de Taalunie over het algemeen niet sturend op als het gaat om de inhoud van het onderwijs. De steun in de vorm van een (bescheiden) financiële bijdrage kan afhankelijk van de lokale behoefte worden besteed. De Taalunie levert ook geen boekenpakketten, zoals

In hoeveel landen kun je wereldwijd de taal studeren?

Hoeveel studenten studeren wereldwijd de taal?

veel andere landen doen. Het beleid lijkt hiermee goed aan te sluiten op het uitgangspunt van de vrijheid van onderwijs. Nascholing en deskundigheidsbevordering van docenten gebeurt wel deels via centrale ondersteuning.

Investering in ‘menskracht’

Het leeuwendeel van de onderzochte landen beschouwt de investering in ‘menskracht’ als het meest succesvolle beleidsinstrument. Dit gebeurt enerzijds door allerlei vormen van professionalisering en door suppleties te betalen op lokale salarissen, anderzijds gebeurt dit door docenten uit te zenden en zo daadwerkelijk menskracht ter beschikking te stellen. De mogelijkheden voor personele ondersteuning voor het Nederlands zijn relatief gering vergeleken met andere talen. Dat gebrek aan steun wordt bij de neerlandistiek sterk gevoeld. De werkdruk is extreem, waardoor docenten nauwelijks de gelegenheid hebben om de kansen te benutten die de neerlandistiek ook

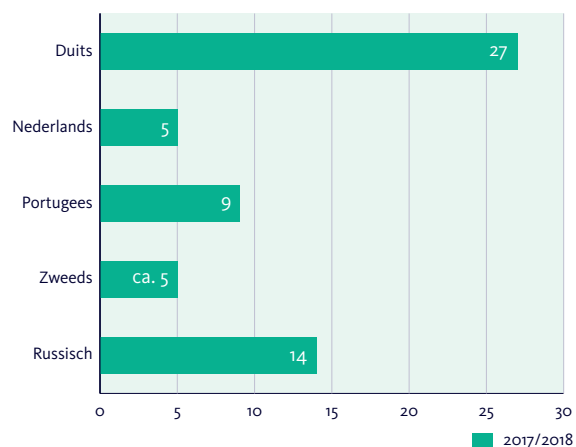
voor ander Vlaams, Nederlands en Surinaams beleid biedt. Het zou interessant zijn om in nader onderzoek uit te pluizen welke visies ten grondslag liggen aan de financiële ondersteuning van andere talen en hoe de bedragen worden bepaald.

Onderzoek en netwerk internationaal talenbeleid

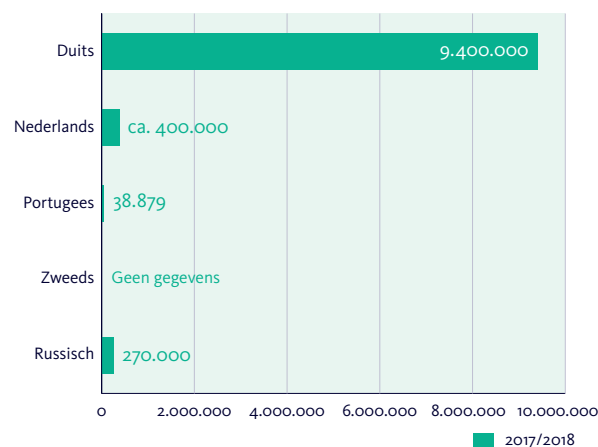
Voor de Taalunie was een nevendoelelstelling van dit onderzoek: in contact komen met vergelijkbare organisaties met het oog op uitwisseling van gegevens en samenwerking. Duitsland, Hongarije, Portugal, Zweden en de Taalunie zijn zich ervan bewust dat het zinvol is om het onderzoek naar het eigen talenbeleid uit te breiden en hierover het gesprek aan te gaan.

Basis- en middelbaar onderwijs

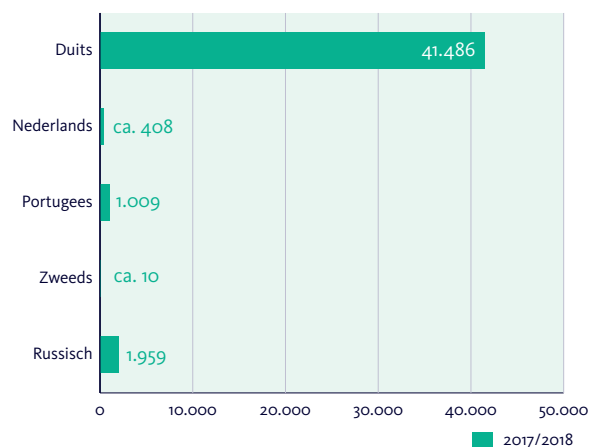
EU-landen^{vi}

Scholieren binnen de EU

Scholen binnen de EU

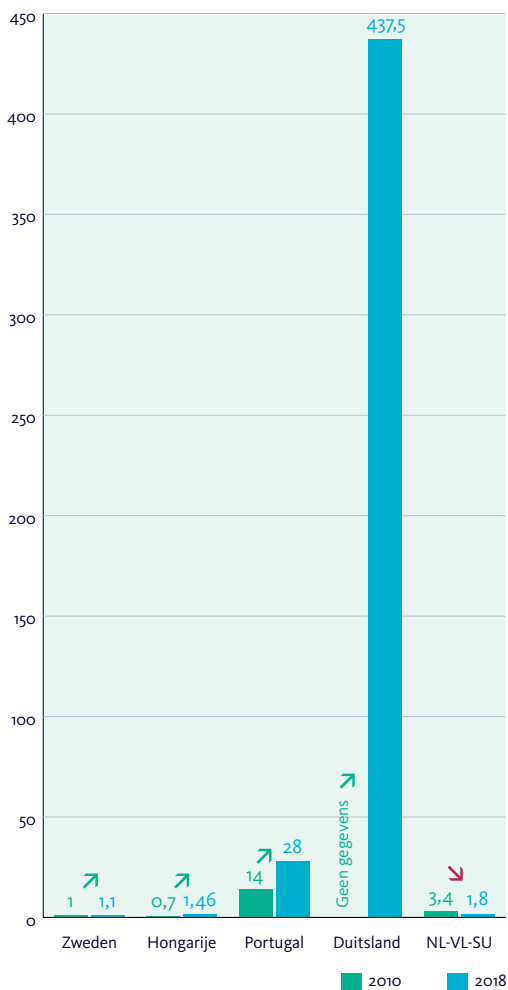
Investerings blijven sterk achter bij die van andere landen

Last but not least: waar bij de vorige editie van deze studie geconcludeerd kon worden dat de Taalunie met relatief weinig geld relatief veel tot stand bracht, moet nu de conclusie simpelweg zijn dat het Nederlandse taalgebied vergeleken met andere landen zeer weinig in het buitenlandse onderwijs van de eigen taal investeert. Dat is ook voelbaar bij de uitvoering van het beleid. De rek is eruit. Bij alle bestaande financieringen moet steeds de kaasschaaf worden gehanteerd. Nieuwe kansen kunnen niet worden benut.^{vii} En dat zijn juist de kansen waarvan het Nederlandse taalgebied zou profiteren, zoals het inzetten van neerlandici ter bevordering van economische, culturele en diplomatieke contacten. De trend is bovendien tegengesteld aan die in veel andere landen, waar de investeringen juist toenemen.

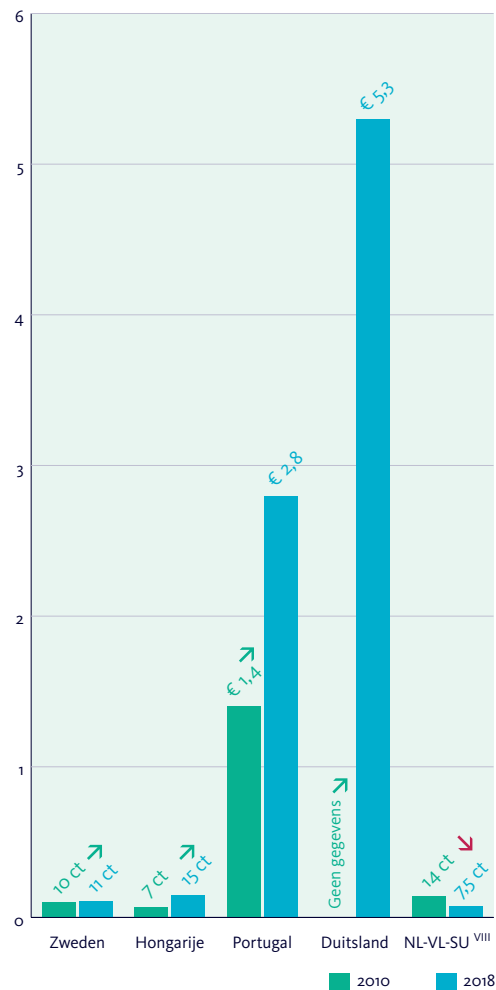
Budget per land en per inwoner (2010/2018)

Het is belangrijk om voorzichtig te zijn met vergelijkingen van uitgaven aan het onderwijs van de eigen taal in het buitenland. Zo zullen sommige landen bepaalde kosten wel meerekenen, die andere erbuiten laten. Toch is het zinvol om de cijfers samen te presenteren, omdat ze een goede indicatie geven van de investeringen die landen doen in het onderwijs van de eigen taal en cultuur in het buitenland.

Budget Miljoen euro

Investering Per inwoner

Budgetten Taalunie 2018 (werkelijke kosten)

Domein	Budget	Inwoners taalgebied ^x	Studenten
Internationale neerlandistiek	€ 1.103.567	4,5 ct / inwoner	€ 81,74 / student ^x
Buurlanden	€ 313.927	1,3 ct / inwoner	€ 0,78 ct / leerling ^{xi}
Totaal CNaVT	€ 406.000	1,7 ct / inwoner	onbekend ^{xii}

Wat doet de Taalunie van dat geld?^{xiii}

Belangrijke uitgaven uit het Taaluniebudget voor onderwijs Nederlands buiten het taalgebied zijn:

- CNaVT (Certificaat Nederlands als Vreemde Taal) €406.000
(vaste kosten, excl. tijdelijke transitiekosten naar digitaal examen)
- Docentenplatforms en hun activiteiten €275.691 ^{xiv}
- Basisfinanciering €336.964
- Moedertaalsprekers (suppleties en student-assistenten) €155.619
- Zomercursus studenten €150.000
- Zomercursussen op locatie €90.000
- Docentenascholing €118.397 ^{xv}
- Cofinanciering activiteiten onderwijs Nederlands in de buurlanden €246.343

Verwijzingen

- I Rusland ontbreekt in sommige tabellen omdat niet alle gegevens beschikbaar zijn.
- II Voor Suriname is dit niet onderzocht.
- III *Het Nederlands Internationaal: De rol van het Nederlands en de neerlandistiek in Italië*. Ilse van der Horst e.a. Nederlandse Taalunie, 2019.; *Het Nederlands Internationaal: De rol van het Nederlands en de neerlandistiek in Polen*. Ilse van der Horst e.a. Nederlandse Taalunie, 2019.
- IV Hertie School of Governance, *Die auswärtige Kultur- und Bildungspolitik Deutschlands im internationalen Vergleich*, Juli 2017.
- V www.instituto-camoes.pt.
- VI Er zijn geen gegevens beschikbaar over het Hongaars en Pools, daarom zijn zij niet in de diagrammen opgenomen.
- VII *Het Nederlands Internationaal: De rol van het Nederlands en de neerlandistiek in Italië*. Ilse van der Horst e.a. Nederlandse Taalunie, 2019.; *Het Nederlands Internationaal: De rol van het Nederlands en de neerlandistiek in Polen*. Ilse van der Horst e.a. Nederlandse Taalunie, 2019.
- VIII Totale investering per inwoner van Nederland en Vlaanderen (ca. 24.000.000 inwoners): 7,5 cent voor het onderwijs Nederlands als Vreemde taal inclusief certificering (CNaVT), buurtalonderwijs aan ca. 400.000 leerlingen en neerlandistiek voor 13.500 studenten. Het gaat om het activiteitenbudget van de Taalunie waaruit tijdelijke bijdragen zijn weggelaten (bv de investering voor de omslag naar digitaal CNaVT examen).
- IX Inwoners Nederland 2018: 17.181.045 (bron CBS.nl); Vlaanderen 6.552.967 (statbel.fgov.be: 1-1-2018); Suriname 575.763 (<https://statistics-suriname.org/bevolkingsstatistiek-4/>).
- X Gebaseerd op 13.500 studenten internationale neerlandistiek. De oplettende lezer zal een verschil zien met het hierbovengenoemde aantal studenten. Dit komt doordat de dataverzameling bij verschillende landen lange in tijd in beslag heeft genomen. Daardoor is gewerkt met cijfers uit de neerlandistiek-rapportage uit 2017. Voor de berekening van de bijdragen is echter uitgegaan van jaarrekening 2018 en ook de studentenaantallen van 2018. Dat was het meest zuiver.
- XI Gebaseerd op 400.000 leerlingen.
- XII Er zijn immers heel veel deelnemers die noch uit de neerlandistiek, noch uit de buurlanden komen.
- XIII Op basis van begroting 2018 exclusief tijdelijk project NVT in het Caribisch gebied, inclusief vaste kosten CNaVT, nl. 406.000. De overige kosten van CNaVT zijn tijdelijke investeringen in de nieuwe digitale opzet.
- XIV Een deel van de kosten vallen onder internationale neerlandistiek en een deel onder buurlanden.
- XV Een deel van de kosten vallen onder internationale neerlandistiek en een deel onder buurlanden.

Telefoon
+ 31 (0)70 – 346 95 48
E-mail
info@taalunie.org

Bezoekadres
Paleisstraat 9
2514 JA Den Haag
Nederland

